

ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΠΟΝΙΑ

ΘΕΜΕΛΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

τ ο υ Α Ν Δ Ρ Ε Α Τ Σ Α Π Α Ρ Α

Ἡ Κυβέρνηση, ὅπως ἔχει ἀνακοινώσει ἐπίσημα, ἀσχολεῖται, μέσω τῆς Ὑπηρεσίας Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Μελετῶν, μὲ τὴν κατάρτιση ἐπιστημονικοῦ προγράμματος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Τὸ πρόγραμμα αὐτό, σύμφωνα μὲ τὶς ἴδιες ἀνακοινώσεις, θὰ ἔχει πεντάχρονη διάρκεια καὶ θ' ἀρχίσει νὰ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τὸ ἐρχόμενο οἰκονομικὸ ἔτος, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1965. Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτὴ προσπάθεια γιὰ μιὰ μερική ἔστω σχεδιοποίηση τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, θὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὸν τομέα τῆς δασικῆς οἰκονομίας, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου σήμερα βασιλεύει ἡ μεγαλύτερη καθυστέρηση σὲ σύγκριση μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἐδαφοπονοικοὺς καὶ μὴ, κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ παρατηρούμενη μέγιστη αὐτὴ καθυστέρηση στὴν ὀργάνωση τῆς δασικῆς καὶ συνακόλουθα ὀλοκληρῆς τῆς ὀρεινῆς οἰκονομίας, δὲν ἀποτελεῖ μονάχα τὸ χαρακτηριστικότερο ἀποτέλεσμα τῆς ἐφαρμοζόμενης ἴσαμε σήμερα γενικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ, μὲ τὴ διαλεχτικὴ ἀλληλεξάρτηση τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, δημιουργεῖ καὶ τὸ βαθύτερο αἷτιο ποὺ δυσχεραίνει, ἐπιβαρύνει μὲ ὑπερβολικὲς πρόσθετες δαπάνες καὶ καθιστᾷ τελικὰ σχεδὸν ἀνέφικτη κάθε μακροπρόθεσμη προσπάθεια γιὰ μιὰ πραγματικὴ οἰκονομικὴ ἀνασυγκρότηση καὶ ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ ἐλληνικὴ δασοπονία ἀποτελεῖ στὴν πραγματικότητα ἀκόμα καὶ σήμερα — ἰδιαίτερα σήμερα — πρόβλημα θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ ἄλυτο.

Ὅμως, ἡ ἀναγνώριση αὐτῆς, ποὺ εἶναι στατικὴ ἀντανάκλαση τῆς πραγματικότητος, δὲν ὀλοκληρώνει τὴν ἀντικειμενικὴ κατανόηση. Κι' αὐτὸ γιὰτί, μπροστὰ στὴν αὔξηση τῶν ἀναγκῶν, τὴν ἀνισόμερη ἀνάπτυξη τῶν γειτονικῶν ἐδαφοπονοικῶν κλάδων καὶ τὴ συνακόλουθη συμπύεση τοῦ δασικοῦ χώρου, τὸ

δασικὸ πρόβλημα — ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ εἶναι δεμένα μὲ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξη — παραμένοντας ἄλυτο, γίνεται ὀλοένα καὶ περισσότερο ὀξύ, ὀλοένα καὶ περισσότερο σύνθετο. Ἔτσι, ἡ προσπάθεια γιὰ νὰ ἐρευνηθεῖ καὶ νὰ μελετηθεῖ τὸ δασικὸ πρόβλημα στὸ σύνολό του, ἔχει σήμερα καταστεῖ ἀσύγκριτα πιὸ μεγάλη. Τότε δὲ μονάχα θὰ μπορέσει νὰ καρποφορήσει καὶ νὰ ὀλοκληρωθεῖ, ὅταν ὀργανωθεῖ πάνω στὴ βάση τῆς συλλογικῆς ἐρευνας καὶ τῆς συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς συνεργασίας. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ, ἡ συμβολὴ τῆς ἀτομικῆς μελέτης, χωρὶς καθόλου νὰ περιορίζεται, παραμένει πάντα μεγάλη, γιὰτί ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ προβάλλει μὲ ἀνανεωμένη κάθε φορὰ ἐπὶ καιρότητα τὸ ἄλυτο πρόβλημα κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐναποθέτει πολὺτιμο ὑλικὸ στοιχείων καὶ ἀπόψεων, ποὺ θὰ χρησιμοποιοθεῖ ἐπικουρικὰ γιὰ τὴν ἐπίσημη τελικὴ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος.

Μὲ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ καὶ μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση, ἀρχίζουμε ἀπὸ τὸ τεῦχος τοῦτο τὴ δημοσίευση τῆς μελέτης «Δάσος καὶ Δασοπονία, θεμέλιο καὶ ὑποδομὴ τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας» τοῦ συνεργάτη μας κ. Ἀντρέα Τσαπάρρα, ὅπου μὲ εὐθυκρισία καὶ ἐπιστημονικότητα ἐξετάζεται ἀναλυτικὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα. Τὸ περιοδικὸ ἔχει τὴν ἀντίληψη ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ μιὰ γόνιμη συζήτηση, ποὺ, μὲ τὴν εὐπρόσδεκτη καὶ πολὺτιμη βοήθεια ἄλλων συνεργατῶν, θὰ ὀλοκληρώσει τὴν ἐρευνα καὶ θὰ συμβάλει ἔτσι οὐσιαστικὰ στὴν ὀρθὴ γενικὴ τοποθέτηση, ὅχι μονάχα τοῦ δασικοῦ, ἀλλὰ γενικότερα τοῦ ἐδαφοπονοικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοοικονομικοῦ προβλήματος τῆς χώρας. Τὰ δυὸ ἄλλα μέρη, ποὺ ὀλοκληρώνουν τὴ μελέτη, θὰ δημοσιευθοῦν σὲ αὐτοτελῆ ἐπίσης ἄρθρα στὰ δυὸ ἐπόμενα τεύχη.

Τὰ Σύγχρονα Θέματα

1. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΔΑΣΟΠΟΝΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ

Α' Γενικότητες

Είναι φανερό, ότι ή έρευνα του δασικού προβλήματος, που έπείγει σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε, πρέπει να έπεκταθεί λεπτομερειακά προς όλες τις πλευρές, που συγκροτούν συνολικά τον πολύεδρο καταθλιπτικό του όγκο και ιδιαίτερα να στραφεί προς την εκτίμηση της αξίας των αντικειμενικών οικονομικών όρων, που με τη γενική τους επίδραση καθόρισαν και καθορίζουν ακόμα και σήμερα τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της στείρας δασικής πολιτικής. Οί αντικειμενικοί αυτοί οικονομικοί όροι άπορρέουν, με την αναγκαιότητα του φυσικού νόμου, από την πολιτικοκοινωνική συγκρότηση της χώρας, που μέσα στα πλαίσια που άπ' αυτή διαγράφονται, τα περιθώρια της χωριστής κατά κλάδους, όπως και της άτομικής πρωτοβουλίας και δράσης, είναι περιορισμένα. Η σημερινή κατάσταση της ελληνικής δασοπονίας βρίσκεται σε άπόλυτη συνέπεια με τη γενική εξέλιξη της όλης έθνικής οικονομίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε και στην εξέλιξη του χρόνου αναπτύχθηκε μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες του πολιτικοκοινωνικού συστήματος, που ιστορικά επικράτησε στο υπερεκατόχρονο διάστημα από την άπελευθέρωση της χώρας ίσαμε σήμερα. Οί περιορισμένες ή και άρνητικές ακόμα ικανότητες του συστήματος αυτού εκδηλώθηκαν, όπως ήταν φυσικό, προς όλους τους κλάδους της έθνικής οικονομίας. Καί, για ν' άποδειχτεί αυτό, πρέπει συνοπτικά να αναφερθούμε στις δυνατότητες της έθνικής οικονομίας και ιδιαίτερα σε μερικά παραδείγματα που άποδείχνουν τη γενική της καθυστέρηση.

Β' Η καθυστερημένη μορφή της έθνικής οικονομίας

Όπως αναγνωρίζεται από όλους τους μελετητές, ή Ελλάδα είναι μια χώρα που γενικά δεν έχει αξιοποιήσει το φυσικό της πλούτο και τις ανεξάντλητες ικανότητες του ανθρώπινου δυναμικού της — και στο άναμφισβήτητο αυτό γεγονός όφείλει τη σημερινή της φτώχεια. Στο υπερεκατόχρονο διάστημα της ελεύθερης ζωής της έχει αναπτύξει μονάχα την οικονομική της επιφάνεια — κι αυτή μερικά και σπασμωδικά — χωρίς ποτέ να επιχειρήσει σοβαρά να έκμεταλλευτεί το βάθος, που παρουσιάζει τις ανεξάντλητες δυνατότητες. Γι' αυτό και ή οικονομία της παρουσιάζει όργάνωση επιπόλαια, τεχνικό έξοπλισμό έλαφρό, συσσώρευση παραγωγικού κεφαλαίου μικρή, συστήματα έμπειρικά και μέθοδες άσυγχρόνιστες και άντιφατικές. Δίχως βαρύ σκελετό άποτελεί έτσι ή οικονομία του τόπου σώμα με ίστούς άσύνδετους, που, όσο κι αν συνυπάρχουν, δε μπορούν ώστόσο να συγκροτήσουν αυτόνομο όργανισμό με φυσιολογικές λειτουργικές ικανότητες.

Η γεωργία — και μάλιστα όπως είναι σήμερα διασπασμένη και καθυστερημένη — δε μπορεί να άναπληρώσει το σκελετό της οικονομίας, ούτε, πολύ περισσότερο, ή έλαφριά βιομηχανία. Τον άπαραίτητο συνδετικό ίστό του οικονομικού όργανισμού της χώρας μπορούσε κι έπρεπε ν' άποτελέσει μονάχα ή βαρεία βιομηχανία, που, στηριγμένη στον έδαφικό και γενικά στο φυσικό της πλούτο, θα τροφοδοτούσε παραγωγικά τη γεωργία, από τη μια μεριά, και τη μικροβιομηχανία από την άλλη. Η βασική αυτή έλλειψη δημιουργεί όλόκληρο το οικονομικοβιοτικό ελληνικό πρόβλημα. Άς αναφέρουμε όμως μερικά παραδείγματα, που, καλύτερα κι από την λεπτομερειακή άνάλυση, φανερώνουν τη γενική καθυστέρηση της οικονομίας της χώρας.

Το ελληνικό υπέδαφος περιέχει, όπως είναι γνωστό, μεγάλα άποθέματα από όρυκτο πλούτο, που ουσιαστικά μένουν άνεκμετάλλευτα, ή, ακόμα χειρότερα, λεηλατούνται από επιχειρήσεις ξένων μονοπωλίων που στηρίζονται σε συμβάσεις άποικιακού χαρακτήρα. Έξόν από τα διάφορα σιδηρομεταλλεύματα (που το συνολικό τους άπόθεμα υπολογίζεται σε 100 έκατομμύρια τόννους) και τους βωξίτες (το συνολικό τους άπόθεμα υπολογίζεται ότι ξεπερνάει κατά πολύ τους 50 έκατομ. τόννους) ή ελληνική γή κλείνει στους κόλπους της σημαντικές ποσότητες και από άλλα πολύτιμα μεταλλεύματα, όπως είναι τα νικελιούχα, ο λευκόλιθος, ο χρωμίτης, ο μόλυβδος, το μαγγάνιο, ο ψευδάργυρος, το τιτάνιο, το άντιμόνιο κλπ. Σύμφωνα δε με τις άπόψεις, που το τεχνικό Έπιμελητήριο έχει παλιότερα έπίσημα διακηρύξει, αν ή χώρα είχε άποκτήσει τον άπαραίτητο βιομηχανικό έξοπλισμό, θα μπορούσε έκμεταλλευόμενη τα κυριότερα από τα μεταλλεύματα αυτά, να έξασφαλίσει έτήσιο καθαρό εισόδημα από 120 έκατομμύρια δολάρια. Όμως, αντί για τη συστηματική αυτή άξιοποίηση του όρυκτου μας πλούτου, ή ξενοκίνητη πολιτική της Δεξιάς όδήγησε μεταπολεμικά στη σύμβαση Κρούπ, που χρόνια τώρα κρατάει κλειστό το έργοστάσιο νίκελ της Λάρυμνας και στη σύμβαση Πεσινέ, το σκάνδαλο αυτό του αιώνα, που μαζί με τους βωξίτες πρόκειται να άπορροφήσει ληστρικά και το μεγαλύτερο μέρος από την παραγωγή ήλεκτρενέργειας των μεγάλων έργων του Άχελώου.

Οί ένεργειακές πηγές που διαθέτει ή χώρα μας είναι επίσης άφθονες και πλουσιότατες. Τα άποθέματα λιγνίτη καλής ποιότητας υπολογίζεται ότι, χωρίς να είναι ποτέ μικρότερα από 300 έκατομμύρια τόννους, μπορεί, κατά τις πιο άισιόδοξες εκτιμήσεις, να φτάνουν και στο ύψος των 7 δισεκατομμυρίων τόννων. Είναι όμως πολύ χαρακτηριστικό για την κατάσταση της έθνικής μας οικονομίας ότι τα τεράστια αυτά άποθέματα, που θα μπορούσαν με όργανωμένο σύστημα έξόρυξης και άξιοποίησης να καλύψουν το

μεγαλύτερο μέρος από τις ανάγκες της χώρας σε στερεά καύσιμα, παραμένουν ακόμα στο μεγαλύτερο μέρος τους ανεκμετάλλευτα. Το έργοστάσιο της Πτολεμαΐδας, που ιδρύθηκε μεταπολεμικά, παρουσιάζει βασικά έλλειψιμα εγκατάστασης και λειτουργίας, έτσι που να θεωρείται κιόλας σε μεγάλο βαθμό μια άποτυχημένη προσπάθεια αξιοποίησης του λιγνίτη.

Η άλλη πηγή ενέργειας, οι υδατοπτώσεις, είναι ουσιαστικά άστερευτη και προσφέρει τεράστιες δυνατότητες για την ικανοποίηση των αναγκών της χώρας σε ηλεκτρενέργεια. Όπως είναι γνωστό, οι κυριότερες θέσεις ενεργειοληψίας, που είναι κατασπαρμένες σε όλες τις περιοχές του τόπου, υπολογίζονται σε 45 - 50. Σύμφωνα με αναλυτικό πίνακα του Γραφείου Μελετών Ύδραυλικών Έργων, το ενεργειακό διαθέσιμο από το σύνολο των υδραυλικών αυτών πηγών ανέρχεται σε 5 περίπου δισεκατομμύρια κιλοβατώρας το χρόνο. Και το τεράστιο αυτό ενεργειακό απόθεμα ρέει στο μεγαλύτερο μέρος αχρησιμοποίητο, μια που το σημερινό σύστημα υδραυλικών εγκαταστάσεων μονάχα το 1/250 του συνολικού τούτου υδροενεργειακού δυναμικού κατορθώνει να αξιοποιήσει. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τα μεγάλα έργα ηλεκτροπαραγωγής του Άχελώου γίνονται, έστω και πολύ καθυστερημένα, για να λύσουν σωστά το μεγάλο αυτό πρόβλημα. Όμως, η απάντηση είναι και εδώ αρνητική. Κι' αυτό, γιατί το μεγαλύτερο μέρος από τη μελλοντική παραγωγή των υδροηλεκτρικών αυτών έργων — 1 δισεκατομμύριο περίπου κιλοβατώρας το χρόνο — χαρίστηκε κιόλας για τη λειτουργία του εργοστασίου Άλουμινίου στην εταιρία Πεσινέ στην εξευτελιστική τιμή των 9 λεπτών κατά κιλοβατώρα. Έτσι, αντί για ωφέλεια, στη ΔΕΗ — δηλαδή στο ελληνικό δημόσιο — θα απομένει μια ζημία που θα φτάνει τα 300 εκατομμύρια δραχμές το χρόνο.

Η παραπάνω περιγραφή και ανάλυση, αν και όλοτελα περιληπτική, μπορεί ωστόσο να δείξει κατακάθαρα την τεράστια αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στο φυσικό πλουτοπαραγωγικό δυναμικό του τόπου και στο οργανικοτεχνικό σύστημα αξιοποίησής του. Η απόσταση αυτή, από τη φυσική παροχή ως την κοινωνική απολαύη, μετράει ακριβώς και την καθυστέρηση που παρουσιάζει η σημερινή οικονομία της χώρας. Οι έκδηλώσεις από τη βασική αυτή καθυστέρηση μεταβιβάζονται με την αναγκαίοτητα της οργανικής επαφής σε όλους τους κλάδους της εθνικής παραγωγής, όπου επενεργούν περιοριστικά σαν αντικειμενικές οικονομικές συνθήκες. Έτσι, η ελληνική οικονομία, βαθμολογούμενη με τα μέτρα που καθορίζουν οι δυνατότητες της σημερινής επιστήμης και τεχνικής, μπορεί να θεωρηθεί μονάχα σαν

οικονομία πρώτου βαθμού — ένα σκαλί δηλαδή πιο πάνω από την πρωτόγονη.

Γ' Η έδαφική οικονομία

Η γενική αυτή οικονομική καθυστέρηση, είναι όλοτελα φυσικό, ότι είχε και έξακολουθεί να έχει τον πιο βαρύ και αποπνιχτικό αντίκτυπο πάνω στη διαμόρφωση της έδαφικής οικονομίας, που, όπως ξέρουμε, είναι οικονομία παραγωγής τροφίμων και πρώτων υλών. Δίχως τη βοήθεια βαρειάς βιομηχανίας, που θα την εξόπλιζε με τα απαραίτητα μηχανικά μέσα και θα την έφοδίαζε με χημικά λιπάσματα και φάρμακα, δίχως την ολοκληρωμένη κατασκευή μεγάλων και μικρών αρδευτικών έργων, δίχως εξειδικευμένη βιομηχανία αγροτικών προϊόντων, δίχως, τέλος, όρθολογική οργάνωση και μεθοδικό προγραμματισμό, η έδαφική οικονομία δε μπορούσε παρά να ακολουθήσει το δρόμο που ακολούθησε — το δρόμο δηλαδή της ασυστηματοποίητης, σπασμωδικής και έμπειρικής ανάπτυξης.

Η έδαφική οικονομία από τη φύση της την ίδια — που διαμορφώνεται από τη συγχώνευση κοινωνικών, οικονομικών και φυσικών παραγόντων — είναι το πιο βασικό, αλλά ταυτόχρονα το πιο παλιό και το πιο δυσκίνητο τμήμα της οικονομίας του ανθρώπου. Γι' αυτό και η όρθολογική της διαρρύθμιση, που οδηγεί στην ολοκληρωτική αξιοποίηση των πόρων της, προϋποθέτει, μαζί με την ύπαρξη των παραπάνω αντικειμενικών όρων, και την καταβολή τεράστιας κοινωνικής προσπάθειας. Δίχως τη διπλή αυτή ώθηση, που συνδυάζει τον αντικειμενικό και τον υποκειμενικό παράγοντα, η έδαφοπονία, οδηγούμενη από την αδράνεια της έμπειρικής παράδοσης, εξαντλεί το έδαφος με ληστρικά συστήματα εκμετάλλευσης, δημιουργεί έσωτερικές αντιθέσεις, περιορίζει όλοένα και περισσότερο τα φυσικά και οικονομικά αποθεματικά αναπαραγωγής και τελικά πέφτει στο τραγικό αδιέξοδο της στείροτητας. Το παραγωγικό έδαφος ονομάζεται τότε «άγονο» και η χώρα ολόκληρη χαρακτηρίζεται από λόγους τάχα φυσικούς σαν «φτωχιά». Η χρεωκοπία του κοινωνικοοικονομικού συστήματος μεταφέρεται από τους συνειδητούς ή ασυνείδητους απολογητές του στην άψυχη φύση και με τις παράλογες φορμαλιστικές θεωρίες, που αναφαίνονται τότε, η οικονομική επίσημη γίνεται οικονομική μεταφυσική.

Η ανάπτυξη της ελληνικής έδαφικής οικονομίας ακριβώς πάνω σε μια τέτοια, ουσιαστικά έξωεπιστημονική βάση, κινήθηκε ολόκληρο το μεταπελευθερωτικό από την τουρκική δουλεία χρονικό διάστημα. Έτσι, δε μπόρεσε να προσαρμοστεί προς τη φυσική και είδικη γονιμότητα του εδάφους, δε μπόρεσε να παρακολουθήσει την επιστημονική και τεχνική εξέλιξη, δε μπόρεσε ν' αποχτήσει συγχρονισμένα αγροτικά συστήματα και πρακτικές μέθοδες όρθης εφαρμογής,

που αναπτύσσονται από την ύψηλή επαγγελματική μόρφωση και τη συστηματική αξιοποίηση της πείρας, δε μπόρεσε τέλος να εξασφαλίσει τη φυσική και οικονομική ανανέωση που οδηγεί στην άνοδική ανακύκλωση της παραγωγής. Το αναγκαίο αποτέλεσμα της εξελικτικής αὐτῆς πορείας είναι ἡ μόνιμη ἐπικράτηση τῶν χαλαρῶν συστημάτων ἐκμετάλλευσης τῆς παραγωγικῆς γῆς σὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐδαφικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ συνακόλουθη ἐπιβάρυνση τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων μὲ ὑψηλὸ κόστος παραγωγῆς. Ἡ διπλὴ αὐτὴ ὀργανικὴ ἀδυναμία — χαλαρὰ συστήματα καὶ ὑψηλὸ κόστος — ἀπομονώνει ὁλοένα καὶ περισσότερο τὴν ἐδαφοπονία τῆς χώρας ἀπὸ τὴ γόνιμη ἐκμετάλλευση τοῦ παραγωγικοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ τὴν ἐξωτερικὴ καταναλωτικὴ ἀγορὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καὶ ἡ ἀπομόνωση αὐτὴ εἶναι τὸ κυριότερο γνῶρισμα τῆς ἐδαφικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Δ' Δασικὴ οἰκονομία γενικὰ

Ἡ συμβίωση, δηλαδή ἡ συνύπαρξη τῶν ὀργανικῶν ὄντων ποὺ παρουσιάζουν τὶς ἴδιες βιολογικὲς ἀνάγκες καὶ ἡ δημιουργία ὄντοκοινωνιῶν, ἀποτελεῖ κανόνα στὴν ἐμφάνιση τῆς ζωῆς πάνω στὴ γῆ. Ἔτσι, ὁ φυτικὸς κόσμος ἐμφανίζεται στὴν ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτη μας μὲ τρεῖς κυρίως φυτικὲς διαπλάσεις: τὴ δασικὴ, τὴ λιβαδικὴ καὶ τὴν ἐρημική.

Τὸ δάσος, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ γιγαντιαία διάπλαση τοῦ φυτικοῦ κόσμου, ἀναπτύσσεται ὅπου προσφέρονται ὀρισμένες εὐνοϊκὲς κλιματικὲς καὶ ἐδαφικὲς συνθήκες. Ἀντίθετα, ὅπου στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς δὲν ὑπάρχουν τὰ ἐλάχιστα ὅρια τῶν ἀπαραίτητων γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ δάσους συνθηκῶν, ἐκεῖ αὐτὸ ὑποχωρεῖ καὶ παραχωρεῖ τὴ θέση του στὶς δυὸ ἄλλες ὑποδεέστερες φυτικὲς διαπλάσεις: τὸ λιβάδι καὶ τὴν ἔρημο.

Τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὶς φυτικὲς διαπλάσεις δὲν εἶναι ἀπόλυτα καὶ σταθερά, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ κατεχόμενες ἀπὸ τὴν κάθε φυτοκοινωνία ἐκτάσεις δὲν εἶναι ἀμετάβλητες. Ἡ ἀμείλιχτη πάλη ποὺ διεξάγεται κάτω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ ἡρεμία τοῦ φυτικοῦ κόσμου, ἐπιφέρει μεγάλες μεταβολὲς στὴ διανομὴ τῶν ἐκτάσεων ποὺ κατέχουν, μεταβολὲς ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς βραδύτατης καὶ πολὺχρονης ἀλλὰ σταθερῆς ἀλλαγῆς τῶν κλιματικῶν καὶ ἐδαφικῶν ὁρων. Οἱ φυτογεωγραφικὲς αὐτὲς μεταβολὲς εἶναι ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρουν, φυσικά, τούτῃ τὴ μελέτῃ.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου σὲ κοινωνικοὺς σχηματισμοὺς καὶ ἡ ἄσκηση τῆς οἰκονομίας του προσθέτει ἓνα νέο παράγοντα, ποὺ ἐπηρεάζει ἀμεσότερα τὴ φυτογεωγραφικὴ δια-

μόρφωση τοῦ πλανήτη μας. Οἱ μεταβολὲς στὴ διανομὴ τῶν φυτικῶν διαπλάσεων πραγματοποιοῦνται τότε μὲ ρυθμὸ ταχύτερο, ἀνάλογο μὲ τὴν κοινωνικὴ κατάσταση καὶ τὴν οἰκονομικὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδιαίτερα ἡ ποσοτικὴ ἀναλογία τῶν δασῶν ἐπηρεάζεται βαθιὰ ἀπὸ τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, ὅπως ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς διαμορφώνεται ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύστημα καὶ τὶς ἱστορικὲς ἰδιομορφίες ποὺ ἐπικρατοῦν, σὲ κάθε χώρα. Τὸ δάσος, ποὺ στάθηκε τὸ πρῶτο ἐνδιαίτημα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀκολουθεῖ πιστὰ στὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας του.

Ὅπως ξέρουμε, τὸ δάσος μπορεῖ καὶ ὑπάρχει, στὴ φυσικὴ του κατάσταση, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν οἰκονομία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνεξαρτησία αὐτὴ ἀνάμεσα στὴν οἰκονομία καὶ τὸ ἀντικείμενό της ἀποτελεῖ, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς δασοπονίας. Ἡ οἰκονομικὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου προάγει τὸ δάσος ἀπὸ φυσικὸ σὲ κοινωνικὸ πλοῦτο καὶ τὰ προϊόντα του ἀπὸ φυσικὰ σὲ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ. Ἡ ἀνάπτυξη παραπέρα τῆς δασοπονίας μέσα στὶς εὐρύτερες ἀνάγκες τῆς ἐδαφικῆς οἰκονομίας, προσδιορίζει τὴ μερικὴ κατὰ τόπους καὶ τὴ συνολικὴ σὲ κάθε χώρα ἑκταση τῶν δασῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν ποιοτικὴ τους συγκρότηση, ἀνάλογα μὲ τοὺς κοινωνικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς σκοποὺς ποὺ κάθε φορὰ ἐπιδιώκει. Ἔτσι, καταλήγουμε στὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ δασικὴ οἰκονομία ὑπάρχει στὴ θεωρία καὶ τὴν πράξη, δταν σὲ κάθε περίοδο μπορεῖ νὰ ἀξιοποιήσῃ καὶ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ, ὅχι μόνον τὰ φυσικὰ δασῶν, ἀλλὰ, μαζὶ μ' αὐτὴ, καὶ ὅλες τὶς ἐκτάσεις ποὺ ἡ ὀρθολογικὴ κατανόμη τῆς παραγωγικῆς γῆς χαρακτηρίζει συγκεκριμένα σὰν ἀπόλυτα δασικὰ ἐδάφη. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη ἀκριβῶς αὐτὴ πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ τὸ δασικὸ πρόβλημα τῆς χώρας.

Ε' Ἡ ἐλληνικὴ δασοπονία

Ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἀλπικὴ ζώνη ποὺ ξαπλώνεται στὶς ψηλότερες κορυφές τῶν βουνῶν — συνολικὴ ἑκταση 10 ἑκατομμύρια περίπου στρέμματα — ὀλόκληρη ἡ ὑπόλοιπη γόνιμη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδας, ὄρεινὴ καὶ πεδινὴ, βρίσκεται στὴ διάπλαση τοῦ δάσους, παρουσιάζει δηλαδή κλιματικὲς καὶ ἐδαφικὲς συνθήκες κατάλληλες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν εὐημερία τῶν δασῶν.

Καὶ πραγματικά! Μέσα στὸ χώρο αὐτό, ποὺ ἐξαιτίας τῆς γεωγραφικῆς μορφῆς, θέσης καὶ ἑκτασης τῆς χώρας μας, ἀλλὰ περισσότερο ἐξαιτίας τοῦ βαθύτατου κατακρύφου διαμελισμοῦ, παρουσιάζει μεγάλη κλι-

ματική ποικιλία, πουθενά ή θερμοκρασία και ή υγρασία δεν πέφτουν κάτω από τα κατά μέσον όρο ελάχιστα όρια, που χρειάζονται για να αναπτυχθούν τα δασικά δέντρα και οι δασικοί θάμνοι. Στο μεγαλύτερο δέ μέρος των όρεινων περιοχών και ιδιαίτερα στη Βόρεια Ελλάδα, όπου κατά τους θερινούς μήνες ή υγρασία και οι βροχές είναι αφθονώτερες, οι κλιματικές συνθήκες γίνονται τόσο εύνοϊκές, ώστε πολλά δασικά είδη — έλατο, όξυά, δρύς — βρίσκουν εκεί σχεδόν το άριστο της ανάπτυξής τους.

Οι έδαφικές εξάλλου συνθήκες, που σε μεγάλο βαθμό καθορίζονται από τους κλιματικούς παράγοντες, είναι επίσης κατάλληλες για τη διαβίωση των δασικών ειδών και τη δημιουργία δασών. Και στο σημείο αυτό δεν πρέπει να υπάρχει καμιά σύγχυση: Η σημερινή κατάσταση πάνω σε μεγάλες όρεινες εκτάσεις, όπου το έδαφος έμφανίζεται φτωχό και σε πολλές περιπτώσεις ακατάλληλο για την ανάπτυξη και τη συντήρηση δασικής βλάστησης, δεν είναι φυσικό φαινόμενο, αλλά «δευτερογενές» αποτέλεσμα. Είναι τοπικό και γενικότερο αποτέλεσμα όλων των μεταβολών που επέρχονται στην έδαφική σύσταση, ακόμα δέ και στην τοπική κλιματική συγκρότηση, ύστερα από την εξαφάνιση των δασών. Οι μεταβολές αυτές, όσοδήποτε άργες και αν είναι, οδηγούν στην απόπλυση του έδάφους και στην αποβράχωση.

Το ότι το έλληνικό έδαφος είναι εύνοϊκό για την ανάπτυξη των δασών, αποδειχνεται από το γεγονός, ότι κατά την προϊστορική περίοδο, όπως ακόμα και στο πρώτο στάδιο της Ιστορικής εποχής, τα 80% περίπου της χώρας καλύπτονταν από δάση. Και αργότερα πάλι, σε όλα τα στάδια που για λόγους Ιστορικούς ή περιοριστική για τα δάση επέμβαση των προγόνων μας όλισγε, ή δασική βλάστηση με μόνη τη δράση των φυσικών παραγόντων επέκτεινόταν στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας. Η ποικιλία άλλωστε των δασικών δέντρων που αναπτύσσονται σήμερα στη χώρα μας και ή δυνατότητα που παρουσιάζουν να συνθέτουν δάση κάθε μορφής και κατάστασης, είναι μιá αναμφισβήτητη απόδειξη για τη βασική καταλληλότητα του έλληνικού έδάφους για την ανάπτυξη των δασών.

Είναι λοιπόν όλότελα αναμφισβήτητο, ότι οι φυσικές συνθήκες είναι τόσο εύνοϊκές, ώστε κάτω από την ανεμπόδιση δράση τους όλκληρη ή έκταση της χώρας μας θα μπορούσε να σκεπαστεί από δάση κάθε λογής. Όστόσο, μέσα σ' ένα τέτοιο φυσικό περίγυρο ή έλληνική δασοπονία έχει διαμορφωθεί και παραμένει έτσι, πού, όχι μονάχα δέ μπορεί να αξιοποιήσει τη συνολική έκταση του δασικού έδάφους της χώρας, αλλά ούτε κι αυτή τη φυτεία των φυσικών δασών είναι ικανή να εξασφαλίσει, να οργανώσει και να εκμεταλλευτεί. Το αποτέλεσμα της οργανικής αυτής άδυναμίας είναι ή συνεχιζόμενη με γοργό ρυθμό αποδάσωση της χώρας και σ' αυτές ακόμα τις πολυτιμότερες περιοχές

του δασικού της έδάφους και ή αύξανόμενη συνακόλουθα άνικανότητα της δασικής οικονομίας να ανταποκριθεί στις ανάγκες του έλληνικού λαού σε δασικά προϊόντα. Έτσι ή καθυστέρηση αποχτά την πραγματική της έννοια — την έννοια της υποχώρησης.

Τα αίτια που κατευθύνουν τη δασική οικονομία στην επικίνδυνη αυτή καθοδική πορεία δεν είναι, όπως είπαμε, φυσικά. Γι' αυτό και πρέπει να αναζητηθούν στην κοινωνικοοικονομική συγκρότηση της χώρας. Μέσα στα πλαίσια που καθορίζουν γενικά οι παραγωγικές ικανότητες του κοινωνικοοικονομικού αυτού συστήματος, αναπτύσσονται σύνθετοι αντικειμενικοί όροι, που με την αναγκαστική τους επίβολή οδηγούν, από τη γενική διάρθρωση της έδαφικής οικονομίας, στη συγκεκριμένη μορφή, της δασοπονίας. Αν και ή επίδραση των αντικειμενικών όρων είναι κυριαρχική, ωστόσο δέ σημαίνει ότι, μέσα σ' αυτή, ή δυνατότητα της συμβολής των υποκειμενικών συντελεστών είναι άνυπαρκτη ή όλότελα άσήμαντη. Γι' αυτό και ή έρευνα των αίτιων πρέπει να περιλάβει τόσο τους αντικειμενικούς, όσο και τους υποκειμενικούς όρους που προσδιορίζουν τη σημερινή μορφή της δασοπονίας του τόπου.

α) Αντικειμενικοί όροι

Στο πρώτο στάδιο της οικονομίας του ανθρώπου, όταν ή έδαφοπονία είναι όλότελα ανανάπτυκτη και πρωτόγονη, τα δάση αφθονούν και καλύπτουν, όπως ξέρουμε, όλες τις περιοχές που οι εύνοϊκές φυσικές συνθήκες επιτρέπουν την ανάπτυξή τους. Είναι εύνοητο, ότι στην περίπτωση αυτή υπάρχουν δάση — ή φυσική φυτεία των δασών — δεν υπάρχει όμως ουσιαστικά δασική οικονομία. Στο στάδιο ακριβώς αυτό — όπως μπορούμε να πούμε με αρκετή προσέγγιση — βρέθηκε ή χώρα μας στο τέλος της τουρκοκρατίας.

Από την απελευθέρωση ή έδαφική οικονομία του τόπου άρχισε να αναπτύσσεται. Όμως ο ρυθμός της ανάπτυξης ήταν βραδύτατος, έτσι πού, όπως περιγράψαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, ποτέ και σε κανένα κλάδο — γεωργικό, δεντροκομικό, κτηνοτροφικό — δέ μπόρεσε να ξεπεράσει τα χαλαρά συστήματα έκμετάλλευσής. Αυτή ή μορφή της χαλαρής έδαφοπονίας, πού, με διαφορετικούς βαθμούς ανάπτυξης, συνεχίζεται ίσαμε σήμερα, στάθηκε ο βασικός αντικειμενικός λόγος, που καθόρισε και καθορίζει ως τώρα κυριαρχικά την τύχη των δασών και το είδος της οικονομίας τους στη χώρα μας. Κι' αυτό είναι όλότελα σωστό. Γιατί, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στο πρωτόγονο στάδιο, στο στάδιο της χαλαρής έδαφοπονίας, τα φυσικά δάση υποχωρούν. Όπως δέ ή κυριότερη απαίτηση της χαλαρής έκμετάλλευσης είναι ή αλόγιστη κατάληψη νέων έδαφών, τα δάση δεν έκτοπίζονται μονάχα από τα ξένα έδάφη που κατέχουν στη φυσική τους εξάπλωση, αλλά και από αυτά

ἀκόμα τὰ ἀπόλυτα δασικὰ ἐδάφη. Ἡ χαλαρὴ ἐδαφικὴ οἰκονομία ὁδηγεῖ ἔτσι, ἀργὰ ἢ γρήγορα, στὴν ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τῶν δασῶν. Καὶ τὸ καταστροφικὸ αὐτὸ στάδιο περνάει ἢ ἐλλεινικὴ δασοπονία.

Καὶ πραγματικά. Σ' ὁλόκληρο τὸ ὑπερεκατόχρονο αὐτὸ διάστημα τὰ δάση, δίχως τὴν ἀποτελεσματικὴ κατοχύρωση τῆς ὀργανωμένης δασικῆς οἰκονομίας, προσφέρονται σὰν ἡ πιὸ πρόχειρη πρώτη ὕλη γιὰ τὴν πρωτόγονη ἱκανοποίηση τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Ἀνάγκες οἰκιστικῆς καὶ οἰκοδομικῆς, ὅπως ἐπίσης ἀνάγκες σὲ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ καύσιμη ὕλη, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἱκανοποιηθοῦν δίχως τὴν παραμικρότερη φθορὰ τοῦ βασικοῦ ὄγκου τῶν δασῶν, διογκώνονται ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὴ γενικὴ οἰκονομικὴ, τεχνικὴ καὶ πολιτιστικὴ καθυστέρηση ποὺ πιέζει κι ἀφήνει πάντα ἀνικανοποίητους τοὺς ἀγροτικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀστικούς πληθυσμούς. Μέσα στὴν ἀρπάγη τῆς ἀκόρεστης αὐτῆς ἀναγκαιότητας, τὰ δάση δὲν εἶναι πιὰ ἀντικείμενο οἰκονομίας, ἀλλὰ ἀντικείμενο χρήσης καὶ κατὰχρησης.

Ἀλλὰ, ἡ χαλαρὴ ἐδαφοπονία δημιουργεῖ ἐπίσης διογκωμένες ἀνάγκες γιὰ παραγωγικὴ γῆ καὶ στὰ βασικά της συστήματα. Στὴν ἀνταγωνιστικὴ προσπάθεια ποὺ ἀναπτύσσεται γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν μὲ τὴν κατάληψη νέων ἐδαφῶν, τὰ δάση πού, ἀπὸ ἔλλειψη πραγματικῆς ἐκμετάλλευσης, ἀποδίνουν τὴ μικρότερο πρόσοδο, ὑποκύπτουν. Ἔτσι, ἡ γεωργία καὶ πολὺ περισσότερο ἡ κτηνοτροφία, μπόρεσαν νὰ ἐκτοπίσουν δυναμικὰ τὰ δάση ἀπὸ τὶς ὀρεινὲς περιοχές, ὅπου, κάτω ἀπὸ κανονικὲς συνθήκες ὀρθολογικῆς κατανομῆς τῆς παραγωγικῆς γῆς, μονάχα ἡ δασικὴ ἐκμετάλλευση θὰ εἶχε θέση. Αὐτὴ ἡ ἀντίθετη πρὸς τὶς πραγματικὲς ἐδαφοπαραγωγικὲς ἀνάγκες ἀποδάσωση τῆς χώρας δημιουργεῖ σήμερα, ἐξὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ ὀξύτατο ὕδρονομικὸ πρόβλημα, ποὺ εἶναι δεμένο ὅχι μονάχα μὲ τὴν ὀρεινὴ οἰκονομία, ἀλλὰ καὶ μὲ ὁλόκληρη τὴν ἐδαφικὴ οἰκονομία τοῦ τόπου.

Ἀνακεφαλαιώνοντας τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀναλύσαμε σὲ τούτη τὴν παράγραφο, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἀντικειμενικοὶ λόγοι ποὺ ἀπορρέοντας, ὅπως ἐξηγήσαμε, ἀπὸ τὴ σημερινὴ χαλαρὴ συγκρότηση τῆς ἐλληνικῆς ἐδαφοπονίας, καθορίζουν βασικὰ τὴ σημερινὴ μορφή τῆς ἐλληνικῆς δασοπονίας, ἀνάγονται σὲ δυὸ κατηγορίες: στὴ σχέση τῶν δασῶν πρὸς τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ στὶς σχέσεις τῶν δασῶν πρὸς τὰ λοιπὰ ἐδαφοπονικὰ συστήματα. Καὶ στὰ δυὸ αὐτὰ σημεία ἐπαφῆς τὰ δάση, ἀπὸ ἔλλειψη συγκεκριμένης καὶ δραστήριας διαχείρισης — ποὺ μονάχα ὁ συγκεκριμένος καὶ δραστήριος ἰδιοχτήτης μπορούσε νὰ ἐξασφαλίσει — ἐκτοπίζονται ὁλοένα καὶ περισσότερο. Ἀντὶ τῆς παραγωγικῆς συνεργασίας μὲ τὸν πληθυσμὸ καὶ τὰ συγγενικά

ἐδαφοπονικὰ συστήματα, τὰ δάση ἀντιμετωπίζουν ἓναν πραγματικὸ διμέτωπο πόλεμο.

Ἔτσι, εἶναι ὁλότελα φυσικὸ, ὅτι ἡ κατάσταση αὐτὴ ἐξωτερικεύεται μὲ σχέσεις ἔντονα ἐχθρικὲς ἀνάμεσα στὸ δάσος καὶ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸ ποὺ τὸ ἐκμεταλλεύεται. Ὁ ἀγρότης γεωργὸς καί, ἰδιαίτερα ὁ ἀγρότης κτηνοτρόφος, ἀντιμετωπίζουν τὸ δάσος σὰν ἓνα φυσικὸ ἐμπόδιο, ποὺ καθιστᾷ ἀδύνατη, ἢ, στὴν καλύτερη περίπτωσι, δυσκολεύει τὴν ἄσκηση τῆς οἰκονομίας τους. Ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἀντίθετα συμφέροντα, ὁ κάθε ἀγρότης, πιεζόμενος ἀπὸ τὶς ὑπερτροφικὲς τοῦ ἀνάγκες, θεωρεῖ τὸ δάσος αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἶναι στὸ σημερινὸ χαλαρὸ ἐδαφοπονικὸ στάδιο — ἓνα φυσικὸ ἀγαθὸ ποὺ κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ περιορίσει τὴ χρήση του.

Ἄν θελήσουμε λοιπὸν νὰ ἐρμηνεύσουμε τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὸ δάσος, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι τὰ αἰσθήματα αὐτὰ πηγάζουν καὶ διαμορφώνονται ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἀντιφατικὴ καὶ ἀνταγωνιστικὴ κατάσταση τῆς ἐδαφικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, ὀφείλονται δηλαδὴ στοὺς συγκεκριμένους ἀντικειμενικοὺς ὁρους ποὺ ἀναπτύξαμε. Εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σημερινῆς ἐδαφικῆς καὶ τῆς σημερινῆς δασικῆς πολιτικῆς καὶ ὅχι τὰ αἰτιατῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν. Ὅταν ἀρθοῦν οἱ ἀντικειμενικοὶ λόγοι ποὺ χωρίζουν σήμερα τὸ δάσος ἀπὸ τὸν καρπωτὴ του, τότε ἡ συμπεριφορὰ καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὸ δάσος θὰ μεταβληθοῦν. Τότε δέ, καὶ μόνον τότε, τὰ φιλοδασικὰ κηρύγματα καὶ ἡ φιλοδασικὴ προπαγάνδα, ἀπὸ μιὰ οὐτοπικὴ προσπάθεια ποὺ εἶναι σήμερα, θὰ ἀποβοῦν ρεαλιστικὴ γιὰ τὸν ἀγροτικὸ κόσμον καὶ καρποφόρα γιὰ τὴ δασικὴ οἰκονομία διδασκαλία.

β) Ὑποκειμενικὲς συνθῆκες

Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ σκοπὸ ἔχει νὰ ἀξιοποιήσει καὶ νὰ συνδυάσει παραγωγικὰ ὅλα τὰ ἐνεργὰ στοιχεῖα, ποὺ προσφέρει κάθε φορὰ ἡ συγκεκριμένη πραγματικότητα, γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὸ μεγαλύτερο δυνατό οἰκονομικὸ ἀποτέλεσμα. Ἔτσι, ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ κρίνεται στὸ ἀποτέλεσμά της ἀπὸ τὴν πραγματοποίηση τοῦ δυνατοῦ καὶ ὅσο ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὶς δυνατὲς κάθε φορὰ λύσεις, τόσο ἡ συνολικὴ τῆς ἀποτυχία εἶναι μεγαλύτερη. Ἡ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα καὶ ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ, σὲ μιὰ ρεαλιστικὴ προοδευτικὴ ὁργάνωση τῆς παραγωγῆς, πρέπει νὰ ἀποτελοῦν μιὰ διαλεκτικὴ ἐνότητα μὲ ἀμοιβαῖες καὶ ἀλληλένδετες ἐπιδράσεις, ποὺ κατατείνουν στὴ μεγαλύτερη καὶ καλύτερη ἀπόδοση.

Μὲ βάση τὸ γενικὸ αὐτὸ ὅρισμό μπορούμε τώρα νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ δασικὴ πολιτικὴ στὸ διάστημα τῆς ἐκατονταετίας μπόρεσε νὰ ἀξιοποιήσει ὅλες τὶς δυνατότητες — ἔστω κι αὐτὲς τὶς περιορισμένες, ὅπως περιγράψαμε

στο προηγούμενο κεφάλαιο, δυνατότητες — που πρόσφερε η αντικειμενική κατάσταση της εθνικής οικονομίας γενικά και της έδαφικής οικονομίας ειδικότερα; Ὁργάνωσε ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ ὀργανώσει, ἀπόδωσε ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ ἀποδώσει, ἔσωσε ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ σώσει στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ δασοπολιτικὴ προσπάθεια τῆς ἀρχικῆς ἢ καί, ἀργότερα, τῆς καλύτερα ὀργανωμένης μεταγενέστερης δασικῆς ὑπηρεσίας τῆς χώρας; Ἄς τὸ πούμε ἀμέσως — ἡ ἀπάντηση εἶναι κατηγορηματικὰ ἀρνητικὴ.

Ἡ δασικὴ πολιτικὴ, ὅπως καταστρώθηκε θεωρητικὰ καὶ πραγματοποιεῖται ἴσαμε τώρα ἀκόμα πραχτικά, ὅχι μονάχα δὲ μπόρεσε νὰ περιορίσει τὶς δυσμενεῖς γιὰ τὰ δάση ἐπιδράσεις, ποὺ δημιουργοῦσε καὶ δημιουργεῖ ἡ σημερινὴ χαλαρὴ ἀνάπτυξη τῆς έδαφικῆς οικονομίας, ἀλλὰ, ἀπὸ σφαλερὴ τοποθέτηση καὶ κατεύθυνση, προξένησε, πολλὰς φορές, καταστροφὲς μεγαλύτερες ἀπὸ ὅ,τι ἡ φυσιολογικὴ ἐξέλιξη τῶν αντικειμενικῶν ὄρων μπορούσε νὰ ἐπιβάλλει. Ἐξωπραγματικὴ καὶ γι' αὐτὸ οὐσιαστικὰ ἀνεξέλιχτη, ἀντὶ νὰ ἀμβλύνει τὶς καταστρεφτικὰ ἀντιθέσεις, ποὺ ἀναπτύσσονταν ἀνάμεσα στὴ δασοπονία καὶ τὰ λοιπὰ συστήματα έδαφοπονικῆς ἐκμετάλλευσης — τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία — δημιουργοῦσε ἐπιπρόσθετες τεχνητὰς ἀντιφάσεις, ποὺ συμπλέκονταν μὲ τὶς πραγματικὰς, γιὰ νὰ ἐπαυξήσουν τὴν ὀλέθρια δράση τους. Ἔτσι, μέσα σὲ μιὰ διπλὴ καὶ ἀξεπέραστη σύγχυση, ἡ ἀποδάσωση τῆς χώρας συνεχίζονταν — καὶ συνεχίζεται.

Ὁ μοναδικὸς τρόπος γιὰ νὰ περισωθεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς φυσικῆς φυτείας τῶν δασῶν στὰ δασικὰ ἐδάφη, ἦταν ἡ μὲ ὅλα τὰ μέσα θετικὴ ἀνάπτυξη τῆς παραγωγικότητάς τους. Μὲ τέτοια τοποθέτηση ἡ δασικὴ πολιτικὴ θὰ μπορούσε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ ὀργανωμένα καὶ ἀποτελεσματικὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀγροτικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν κι ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ καταστήσῃ τὴ δασικὴ οἰκονομία καταφανέστερα (πραγματικὰ) ἀποδοτικὴ καί, συνακόλουθα, λιγότερο εὐπρόσβλητη ἀπὸ τὶς ἐπεκτατικὰς ἐπεμβάσεις τῶν ἄλλων έδαφοπονικῶν συστημάτων. Ἡ συστηματικὴ ἐκμετάλλευση καὶ χρῆση θὰ περιφρουροῦσαν τὰ δάση ἀποτελεσματικότερα ἀπὸ τὴν ἐπιθετικὴ διάβρωση τῆς κτηνοτροφίας καὶ τὴν κατάχρηση τῆς ἀσύδοτης ὑλοτομίας. Ὅμως, κανένας ποτὲ δὲν ἀκολούθησε μὲ συνέπεια καὶ συνέχεια τὸ σωστὸ αὐτὸ δρόμο.

Καὶ πραγματικά. Ἡ ἐπίσημη δασικὴ πολιτικὴ, ἀντὶ μὲ τὴν ὀρθολογικὴ ἐπιμονὴ ποὺ ἐπιβάλλει ἡ προσαρμογὴ πρὸς τὴν πραγματικότητα, νὰ ἀποβλέπει στὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἀξιοποίηση τοῦ φυσικοῦ δασικοῦ πλούτου τῆς χώρας, περιορίστηκε συνειδητὰ, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς πραχτικῆς τῆς ἐφαρμογῆς, σὲ σκοποὺς ἀποκλειστικὰ φορολογικούς. Ἔτσι, τὸ ὄργανο τῆς κρατικῆς δα-

σοπολιτικῆς προσπάθειας ἡ Δασικὴ Ὑπηρεσία, διαμορφώθηκε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὅχι πάνω σὲ βάση δασοτεχνικὴ, ἀλλὰ πάνω σὲ βάση φοροτεχνικὴ. Τὰ δάση τῆς χώρας, ἀπὸ μιὰ σημαντικότερη πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ, ὀλοένα ἀναπτυσσόμενη, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι, ὑποβιβάστηκαν γραφειοκρατικὰ στὴ νεκρὴ κατηγορία τῆς «φορολογητέας ὑλης». Καὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καταχωρημένα — μαζί μὲ τοὺς ἄλλους πλουτοπαραγωγικοὺς πόρους τῆς χώρας — στὰ κατάστιχα τῆς «φτωχῆς» Ἑλλάδας.

Ἡ καθιέρωση μιᾶς τέτοιας δασικῆς πολιτικῆς ὀδήγησε στὴ σημερινὴ δασικὴ νομοθεσία ποὺ, μέσα σ' ἓνα πολυδαίδαλο σύστημα διοικητικῶν, δικονομικῶν καὶ ποινικῶν διατάξεων, ἀποπνίγει καὶ στραγγαλίζει ὀλότελα τὴ δασικὴ παραγωγή. Ἡ ἀστυνομικὴ δὲ ἐπιβολὴ ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς νομοθεσίας αὐτῆς, ἀπομακρύνει τὸ δάσος ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ συμπάρασταση καὶ συνεργασία τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, ἔτσι, ποὺ στὸ τέλος ἡ ἀπὸ αντικειμενικοὺς — ὅπως ἐξηγήσαμε στὸ προηγούμενο κεφάλαιο — λόγους διάσταση ἀνάμεσα στὸ δάσος καὶ τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμοὺς, ὅπως ἐπίσης ἀνάμεσα στὸ δάσος καὶ τὰ λοιπὰ έδαφοπονικὰ συστήματα, διευρύνεται ἀκόμα περισσότερο.

Κάτω ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις αὐτές, ἡ Δασικὴ Ὑπηρεσία, τοποθετημένη μακριὰ ἀπὸ τὸ πραγματικὸ τῆς ἔργο — ποὺ εἶναι ἡ διαχείριση, ἡ ἀξιοποίηση καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ δασικοῦ πλούτου τῆς χώρας — καταναλώνει τὶς δυνάμεις τῆς σὲ μιὰ μόνιμη, ἄγωνα καὶ ἀντιπαθητικὴ ἀντιδικία πρὸς τοὺς δασικοὺς πληθυσμοὺς. Ἡ ἀποσύνθεση, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τὸ μοιραῖο ἀποτέλεσμα τῆς ἀντιπαραγωγικῆς αὐτῆς δίνης: τὰ δάση καταστρέφονται, ἐνῶ οὐσιαστικὰ — ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς κοινωνικῆς χρησιμότητος — μένουν ἀνεκμετάλλευστα. Ἡ ἐφαρμοζόμενη δασικὴ πολιτικὴ καταλήγει ἔτσι, ὅπως εἶναι φυσικόν, σὲ διπλὴ ὀλοκληρωτικὴ ἀποτυχία, μιὰ ποὺ δὲν μπορεῖ, οὔτε τὸ διαχειριστικὸ σκοπὸ τῆς συντηρητικότητος τῶν δασῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ, οὔτε τὴν φορολογικὴ ἐπιδίωξη νὰ ἱκανοποιήσῃ.

Στὸ δεύτερο μέρος τούτης τῆς μελέτης θὰ ἐξετάσουμε ποιὲς εἶναι οἱ ποσοτικὲς ἀναλογίαις ἀνάμεσα στὴ σημερινὴ ἔκταση τῶν δασῶν καὶ τὴν ἔκταση τοῦ συνολικοῦ παραγωγικοῦ ἐδάφους γενικὰ καὶ τῶν λοιπῶν έδαφοπονικῶν συστημάτων ἰδιαίτερα, ὅπως ἐπίσης καὶ ποιὰ εἶναι ἡ σημερινὴ κατάσταση τῶν δασῶν καὶ ἡ ἀπόδοσή τους. Μὲ τὴ συγκριτικὴ αὐτὴ ἀνάλυση θὰ διαγραφεῖ καθαρότερη ἡ εἰκόνα τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς ἑλληνικῆς δασοπονίας, ὅπως αὐτὴ ἔχει διαμορφωθεῖ ἀπὸ τὴ διπλὴ ἐπίδραση τῶν αντικειμενικῶν καὶ ὑποκειμενικῶν ὄρων ποὺ περιγράψαμε.

(Στὸ ἐπόμενο τεῦχος, τὸ δεύτερο μέρος τῆς μελέτης).